

VÀI SUY NGHĨ VỀ ĐỔI MỚI TƯ DUY VĂN HÓA Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

MAI HẢI OANH

Nghị quyết Đại hội lần thứ X của Đảng nhấn mạnh bảo đảm sự gắn kết chặt chẽ và đồng bộ giữa nhiệm vụ phát triển kinh tế là trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt với phát triển văn hóa - nền tảng tinh thần của xã hội. Nhận thức sâu sắc sức mạnh độc đáo của văn hóa trong phát triển biến đổi của thế giới và nước ta, tìm tòi con đường thúc đẩy sự phát triển phồn thịnh của nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc là vấn đề có ý nghĩa quan trọng và cũng là nội dung đổi mới tư duy văn hóa ở nước ta hiện nay.

I - Trong xu thế phát triển, biến đổi không ngừng của thế giới ngày nay đã xuất hiện một đặc điểm quan trọng và cần được nghiên cứu một cách sâu sắc. Đó là sự hòa nhập lẫn nhau giữa văn hóa với kinh tế và chính trị; vị trí và hiệu quả của sự thâm nhập, thẩm thấu ấy trong việc tạo nên sức mạnh tổng hợp của đất nước ngày càng nổi bật. Điều đó chủ yếu được biểu hiện ở ba mặt sau đây:

1 - Văn hóa và kinh tế thẩm thấu vào nhau và chính thể văn hóa từ sức mạnh mềm đã và sẽ tiếp tục chuyển hóa một phần sang sức mạnh cứng. Sự cạnh tranh ngày càng gay gắt giữa các quốc gia trên thế giới ngày nay suy cho cùng là sự cạnh tranh sức mạnh kinh tế. Sức mạnh kinh tế là hạt nhân và cơ sở sức mạnh cứng của đất nước. Theo quan điểm truyền thống, sức mạnh văn hóa được coi là sức mạnh mềm, nhưng 20 năm gần đây, khi công nghiệp văn hóa phát triển mạnh mẽ và trở thành ngành công nghiệp quan trọng có tính

trụ cột của kinh tế quốc dân thì quan niệm về vai trò và sức mạnh của văn hóa đã thay đổi một cách căn bản. Điều đó cho thấy chính thể văn hóa từ sức mạnh mềm đang chuyển hóa thành sức mạnh cứng. Ví dụ, tỷ trọng trong nền kinh tế quốc dân của công nghiệp văn hóa ở Mỹ khoảng 20 năm trước còn đứng ở vị trí thứ 12, nay đã lên vị trí thứ 4. Ngành điện ảnh truyền hình của Mỹ đã trở thành ngành công nghiệp thu ngoại tệ hàng đầu của nước Mỹ, ngang bằng với ngành hàng không vũ trụ và ngành điện tử. Căn cứ vào số liệu của Bộ Thương mại và số liệu công nghiệp của Mỹ, mức tiêu thụ xuất khẩu sản phẩm vui chơi giải trí và phần mềm ở nước này năm 1996 đã lên tới 62 tỉ 500 triệu USD, năm 2000 xuất khẩu giành ngoại tệ đã lên tới 72 tỉ USD. Trong 400 công ty có thực lực mạnh nhất nước Mỹ thì có 1/4 là doanh nghiệp văn hóa, trong đó, năm 1997 sản nghiệp văn hóa vui chơi giải trí Đít-xnây đã lọt vào top 10 doanh nghiệp hàng

đầu của nước Mỹ. Những năm gần đây, tốc độ phát triển bình quân của sản nghiệp văn hóa nước Anh cao gấp gần 2 lần toàn bộ tỷ lệ tăng trưởng kinh tế, doanh thu hàng năm gần 60 tỉ bảng Anh, mức xuất khẩu lên tới 8 tỉ bảng Anh, tạo việc làm cho khoảng 150 vạn chỗ (chiếm khoảng 5% số người đi làm trong cả nước). Tại Nhật Bản, chỉ riêng thu nhập kinh tế của ngành vui chơi giải trí văn hóa đã vượt hơn giá trị sản xuất của ngành công nghiệp ô-tô nước này. Sự vươn lên nhanh chóng của ngành công nghiệp văn hóa là một phát triển có tính đột biến dưới sự thúc đẩy trực tiếp của cách mạng kỹ thuật và xu thế toàn cầu hóa kinh tế, sự liên hệ mật thiết và kết hợp lẫn nhau giữa kinh tế và văn hóa. Nhiều nước phát triển cũng như một số quốc gia đang phát triển đều coi việc phát triển công nghiệp văn hóa là một trọng tâm của chiến lược phát triển quốc gia. Điều đó tất sẽ góp phần tăng cường sức mạnh tổng hợp đất nước, tác động mạnh mẽ đến cục diện tương lai của cạnh tranh quốc tế.

2 - Sự hòa nhập lẫn nhau giữa văn hóa, kinh tế và chính trị, sự thâm thấu giữa sức mạnh mềm với sức mạnh cứng đã tạo nên bức tranh mới của cạnh tranh quốc tế đương đại. Hiện nay, Mỹ là siêu cường duy nhất không những đã nắm được bá quyền kinh tế, bá quyền quân sự mà còn đang nỗ lực xây dựng và khuếch đại bá quyền văn hóa. Mỹ đã khống chế 75% tiết mục truyền hình thế giới và trên 60% chương trình phát thanh. Sản phẩm điện ảnh do Hô-li-út sản xuất mặc dù chỉ chiếm 6% số lượng phim ảnh thế giới nhưng lại chiếm tới 80% thị trường điện ảnh toàn cầu. Các tập đoàn như Mác-đô-nan, Cô-ca Cô-la, Đít-xnây... đang "làm mưa, làm gió" trên thị trường các châu lục. Chúng không những đem lại lợi ích thương mại giàu có mà còn trở thành thương hiệu của văn hóa Mỹ, truyền bá khắp nơi hình ảnh hùng mạnh của Mỹ, khuếch trương quan điểm giá trị và lối sống Mỹ, từng bước làm tan rã văn hóa và tinh thần dân tộc

của nước khác. Thực tế trên đây cho thấy sự hòa nhập lẫn nhau giữa văn hóa với kinh tế và chính trị, sự kết hợp lẫn nhau giữa sức mạnh mềm và sức mạnh cứng đã có tác dụng đặc biệt trong việc phổ biến chủ nghĩa bá quyền và chính trị bá quyền của nước Mỹ. Tình hình này không những khiến cho đồng đảo các quốc gia thế giới thứ ba phải cảnh giác mà ngay cả một số quốc gia phát triển phương Tây cũng cảm thấy lo lắng. Nhiều chính trị gia Pháp đã lên tiếng khẳng định văn hóa Mỹ đang đe dọa nền điện ảnh và âm nhạc của nước Pháp. Rất nhiều quốc gia đã nỗ lực liên kết và cam kết cùng nhau bảo vệ tính đa dạng của văn hóa thế giới, phản đối chủ nghĩa bá quyền văn hóa thông qua việc tăng cường phát triển công nghiệp văn hóa và sự nghiệp văn hóa của nước mình, tăng cường giao lưu và hợp tác văn hóa giữa các nước đồng thời bền bỉ chống lại sự bành trướng của văn hóa Mỹ.

3 - Sức mạnh văn hóa về căn bản là sức mạnh tinh thần, nó hun đúc sâu xa sức sống, sức sáng tạo và năng lực kết tinh của dân tộc, là yếu tố có tính lâu dài, tính cơ sở, tính chiến lược của đất nước. Về cơ bản là một hiện tượng tinh thần, văn hóa dân tộc nào là linh hồn của dân tộc ấy, có ảnh hưởng sâu sắc tới tâm lý tính cách và đời sống tinh thần của dân tộc. Một quốc gia có nền văn hóa càng lâu đời, phong phú, thâm hậu thì khả năng thâm nạp tinh hoa văn hóa nhân loại và sức sáng tạo cũng như khả năng kết tinh của văn hóa càng trở nên mạnh mẽ. Với lịch sử mấy nghìn năm, có truyền thống yêu nước và nhân đạo sâu sắc, Việt Nam đã xây dựng được một nền văn hóa phong phú và đặc sắc. Ngày nay, khi phải đối mặt với cạnh tranh quốc tế có sự hòa nhập lẫn nhau giữa văn hóa với kinh tế và chính trị, chúng ta phải phát triển mạnh mẽ văn hóa dân tộc, bồi dưỡng tinh thần dân tộc, coi đó là một yếu tố quan trọng tạo nên sức mạnh tổng hợp và sức cạnh tranh của đất nước. Phía trước chúng ta có cả cơ hội và thách thức. Lịch sử và thực tiễn cho thấy sự

thành bại của mỗi quốc gia cuối cùng tùy thuộc vào sự mạnh/yếu trong khả năng sáng tạo cái mới về khoa học kỹ thuật, sự cao/thấp của tổ chất đạo đức tư tưởng quốc dân và tổ chất văn hóa, giáo dục quốc dân. Ngày nay, trong điều kiện khoa học - kỹ thuật đổi mới hàng ngày, văn hóa đã trở thành yếu tố có tính toàn cục, tính chất cơ sở để các nước tăng cường sức mạnh tổng hợp. Trong cạnh tranh quốc tế, các nước đang phát triển nếu muốn thực hiện phát triển vượt bậc sức mạnh tổng hợp đất nước thì phải tăng cường xây dựng văn hóa. Đối với các nước trên thế giới, nước nào chiếm ưu thế về tổ chất đổi mới khoa học kỹ thuật và sức lao động thì nước đó có thể chiếm giữ được vị trí chủ đạo trong cạnh tranh quốc tế. Nắm được quy luật này là nắm được con đường giành thắng lợi lâu dài trong cạnh tranh sức mạnh tổng hợp của đất nước.

Đảng ta đã có nhiều nghị quyết định hướng đổi mới sự nghiệp xây dựng và phát triển văn hóa, trong đó quan trọng nhất là Nghị quyết Trung ương 5, khóa VIII về "xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc" (1998) và kết luận của Hội nghị Trung ương 10 khóa IX về công tác văn hóa (2003). Cùng với hai văn kiện trên, việc Nhà nước ta chấp nhận tham gia Chương trình Thập kỷ phát triển văn hóa của Tổ chức Giáo dục - Khoa học và Văn hóa của Liên hợp quốc (UNESCO) trong những năm cuối thế kỷ XX đã thúc đẩy mạnh mẽ sự phát triển của văn hóa.

Không phải ngẫu nhiên mà Đại hội VI của Đảng đã khẳng định sự nghiệp đổi mới đất nước phải bắt đầu từ đổi mới tư duy, trước hết là tư duy kinh tế, mà cụ thể là đổi mới cung cách làm ăn, xây dựng cuộc sống - một nội dung cơ bản lâu dài của văn hóa. Trong quan niệm của Đảng đổi mới văn hóa không tách rời với đổi mới kinh tế và chính trị, văn hóa được xác định là mục tiêu và động lực của đổi mới đất nước. Hiểu văn hóa không chỉ là nhân tố đi

dưỡng đạo đức, tinh thần xã hội mà còn là sức mạnh thúc đẩy kinh tế - xã hội, là một bước phát triển mới trong tư duy của Đảng, Nhà nước ta. Nhiều nhà khoa học cho rằng nguồn gốc nghèo khổ của một dân tộc nằm trong văn hóa, vì thế, cần phải nhận thức lại đầy đủ hơn, sâu hơn vai trò của văn hóa và nhân tố con người trong sự nghiệp phát triển đất nước. Lần đầu tiên, các văn bản của Đảng, Nhà nước nói nhiều đến "nhân tố con người". Nhân tố con người, gắn liền thế giới văn hóa tinh thần của nó, được coi là nhân tố chủ đạo của sự phát triển. Đề cao nhân tố con người, đề cao văn hóa dân tộc đó là một thành công của tư duy đổi mới trong những năm qua.

Không chỉ nhấn mạnh tầm quan trọng và vai trò to lớn của văn hóa đối với quá trình đổi mới đất nước, kết luận của Hội nghị Trung ương 10 khóa IX về công tác văn hóa (2003) còn xác lập vị trí của công tác văn hóa, hình thành một kết cấu chặt chẽ và đồng bộ giữa nhiệm vụ xây dựng kinh tế là trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt với xây dựng văn hóa - nền tảng tinh thần của xã hội, tạo thế chân vạc vững chắc cho quá trình phát triển đất nước. Đến Đại hội lần thứ X của Đảng, tư duy văn hóa lại được Đảng ta nâng lên một tầm cao mới "Tiếp tục phát triển sâu rộng và nâng cao chất lượng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, gắn kết chặt chẽ và đồng bộ hơn với phát triển kinh tế - xã hội, làm cho văn hóa thấm sâu vào mọi lĩnh vực của đời sống xã hội"⁽¹⁾.

II - Hai mươi năm năm đầu thế kỷ XXI được coi là thời cơ chiến lược quan trọng của nước ta. Xây dựng toàn diện xã hội giàu mạnh là mục tiêu phấn đấu của toàn Đảng và của toàn dân, trong đó, văn hóa đảm nhiệm một nhiệm vụ vẻ vang mà gian khó, có vị trí

(1) Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr 206

chiến lược quan trọng và không gian phát triển rộng rãi.

1 - Muốn thực hiện toàn diện nhiệm vụ cơ bản phát triển kinh tế, xây dựng xã hội giàu mạnh thì phải tăng cường xây dựng văn hóa làm cho xây dựng kinh tế và xây dựng văn hóa thúc đẩy lẫn nhau phát triển hài hòa. Việc xây dựng xã hội giàu mạnh, văn minh đòi hỏi phải xây dựng kinh tế là trung tâm, không ngừng giải phóng và phát triển sức sản xuất xã hội. Về căn bản thì kinh tế quyết định tính chất và diện mạo của văn hóa, kinh tế phát triển sẽ tạo điều kiện vật chất và nguồn sống cho phát triển văn hóa, nhưng phát triển kinh tế chưa bao giờ tách rời khỏi sự tham dự và nâng đỡ của văn hóa; văn hóa tuyệt đối không phải là vật phái sinh hoặc thứ yếu phụ thuộc một cách tiêu cực vào kinh tế, trái lại, văn hóa có ảnh hưởng tích cực đến sự phát triển kinh tế. Vì thế, tăng cường xây dựng văn hóa là nhiệm vụ tất yếu để thực hiện nhiệm vụ cơ bản là phát triển kinh tế nhằm xây dựng một xã hội giàu có. Việc xây dựng kinh tế và cải cách thể chế kinh tế ở nước ta hiện nay trông chờ rất lớn vào việc xây dựng nền văn hóa tiên tiến nhằm tạo ra động lực tinh thần lớn mạnh. Trong hơn hai mươi năm qua tính từ 1986, kinh tế nước ta liên tục phát triển với tốc độ nhanh, đời sống hơn 80 triệu người về cơ bản đã được cải thiện. Nhưng mức sống hiện nay vẫn còn thấp và chưa toàn diện. Vì thế, việc nâng cao hơn nữa mức sống của nhân dân đòi hỏi chúng ta phải phấn đấu gian khổ trong một thời gian dài. Đến nay, chúng ta đã bước đầu xây dựng được thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhưng để nâng cao hơn nữa hiệu lực của nó thì cần phải hoàn thiện từng bước và hoàn thiện một cách hợp lý. Bên cạnh đó, sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước nhất thiết phải có một động lực tinh thần mạnh mẽ. Văn hóa chính là lĩnh vực có khả năng huy động và tạo ra động lực tinh thần lớn mạnh cho xây dựng kinh tế và phát triển xã hội. Nền kinh tế thị

trường một mặt làm cho cuộc sống khởi sắc hơn, nhưng mặt khác kéo theo những biến đổi sâu sắc trong tâm lý nhận thức và kéo theo cả những tiêu cực. Vì thế kinh tế thị trường càng phát triển càng phải xây dựng nền văn hóa phong phú, cao đẹp để nhân dân đồng tâm hợp lực xây dựng đất nước. Thực tế cho thấy nếu các quan hệ kinh tế không chứa đựng các yếu tố văn hóa từ trong bản chất của nó thì sớm muộn sẽ nảy sinh "hiện tượng kinh tế phi văn hóa" và hậu quả thật khôn lường. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, kinh tế không độc lập đối với văn hóa mà kinh tế cũng chính là một lĩnh vực của văn hóa. Quan niệm này thể hiện tầm chiến lược thiên tài của Người trong việc xác định những tiêu chí cơ bản nhằm định hướng cho văn hóa Việt Nam tương lai.

Sau hơn 20 năm đổi mới, nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta đã thu được nhiều thành tựu khả quan, tạo tiền đề từng bước nâng cao đời sống mọi mặt của nhân dân, thì cũng chính lúc này, khi kinh tế thị trường chưa được quản lý có hệ thống, khi vai trò điều tiết của Nhà nước chưa được tổ chức chặt chẽ, và đặc biệt là khi lợi ích kinh tế cá nhân không được đặt trong tương quan mật thiết với lợi ích kinh tế cộng đồng thì mặt trái của kinh tế thị trường cũng nhanh chóng bộc lộ, đẩy tới những hậu quả đáng tiếc, thậm chí có lúc gây ra những tổn thất nghiêm trọng đối với sự ổn định và phát triển của xã hội. Một xã hội nếu chỉ chú trọng ham muốn vật chất, coi thường đạo đức, hàng giả, hàng nhái lan tràn, buôn bán không trọng chữ tín, nạn tham ô, hối lộ hoành hành thì xây dựng kinh tế không thể nào diễn ra bình thường được. Dù cho kinh tế có phát triển thì đó cũng chỉ là sự phát triển nhất thời, sau đó sẽ nhanh chóng rơi vào trì trệ và sụp đổ. Vì vậy, phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa phải tiến hành song song với việc xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

Đất nước ta bước vào thực hiện nhiệm vụ công nghiệp hóa, hiện đại hóa từ điểm xuất phát là một nền kinh tế nông nghiệp lạc hậu, trong khi đó một bộ phận của thế giới đã ở vào thời kỳ "hậu công nghiệp". Như vậy, xét theo chiều dọc, chúng ta phải làm một cuộc "rượt đuổi kép" (tất nhiên là lâu dài): cùng với thế giới đi qua giai đoạn công nghiệp hóa và hậu công nghiệp hóa. Mặt khác, xét theo chiều ngang, chúng ta cũng phải thực hiện một cuộc "rượt đuổi kép" khác: tương ứng với sự phát triển kinh tế là sự phát triển văn hóa - xã hội - là yêu cầu về hiểu biết thực tế, hiểu biết lý luận, ý thức, học vấn và nhân cách của con người, nói tóm lại là trình độ văn hóa của quảng đại quần chúng. Hơn nữa, cần phải chú ý thích đáng đến đặc điểm của thời đại ngày nay là thời đại của tin học, của kinh tế tri thức, trong đó khâu sản xuất chủ yếu sẽ là trí tuệ (trí tuệ được hiểu là lực lượng sản xuất - phổ quát và phổ biến). Thật khó hình dung nổi một nước muốn có một vị trí khả dĩ trong thế kỷ mới lại bỏ qua được thực tế này, và đã nếu không muốn bỏ qua thì nhất thiết phải tính đến vai trò văn hóa. Tất nhiên ở đây cần nhận thức được sự lạc hậu của chúng ta so với thế giới để thấy rõ hơn nhiệm vụ nặng nề của văn hóa.

Chỉ có đẩy mạnh xây dựng văn hóa và nâng cao tố chất của người lao động mới có thể giải quyết được áp lực dân số nặng nề của nước ta và chuyển hóa áp lực việc làm thành thế mạnh tài nguyên nhân lực to lớn. Làm thế nào để tăng cường đào tạo nghề, không ngừng nâng cao tố chất người lao động là vấn đề đặt ra gay gắt. Việc tăng cường xây dựng văn hóa là con đường quan trọng để giải quyết những vấn đề khó khăn này. Cùng với việc khai thác mạnh mẽ tiềm năng của các vùng Tây Bắc, Tây Nguyên, Tây Nam Bộ... nhằm thúc đẩy kinh tế khu vực phát triển thì việc đào tạo và sử dụng có hiệu quả nhân tố con người là một khâu quan trọng, trong đó đáng chú ý là cố gắng đào tạo đội ngũ tại chỗ. Tóm lại, đẩy mạnh xây

dựng nền văn hóa dân tộc tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc chính là quá trình thực thi chiến lược khoa học - giáo dục, chấn hưng đất nước một cách toàn diện, kết hợp hài hòa giữa xây dựng kinh tế và xây dựng văn hóa xuất phát từ tư duy mới táo bạo, khoa học lấy hiệu quả làm đầu.

2 - Để thực hiện nhiệm vụ xây dựng toàn diện xã hội giàu mạnh, về phương diện chính trị phải tăng cường xây dựng văn hóa làm cho xây dựng chính trị và xây dựng văn hóa thúc đẩy lẫn nhau phát triển hài hòa. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, văn hóa không ở ngoài mà ở trong kinh tế và chính trị. Xây dựng văn minh chính trị xã hội chủ nghĩa là mục tiêu quan trọng của xây dựng toàn diện xã hội giàu mạnh. Nhiệm vụ cơ bản của xây dựng chính trị và cải cách thể chế chính trị là phải phát triển chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa, kiên trì sự lãnh đạo của Đảng, thống nhất một cách hữu cơ giữa nhân dân làm chủ và trị nước theo pháp luật. Do liên hệ chặt chẽ giữa chính trị và văn hóa, phát triển dân chủ xã hội chủ nghĩa tất nhiên đòi hỏi phải tăng cường xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

Vì trình độ chính trị bao giờ cũng phản ánh trình độ phát triển văn hóa nên xây dựng văn hóa là tạo ra sự nâng đỡ về động lực tinh thần và trí lực cho xây dựng chính trị. Việc phát triển chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa đồng thời với việc nâng cao tố chất đạo đức tư tưởng của toàn dân tộc với tố chất văn hóa khoa học thực chất là tạo sự liên kết và thúc đẩy lẫn nhau. Từ trước đến nay Đảng ta luôn coi việc thực hiện và phát triển nền dân chủ nhân dân như là nhiệm vụ hàng đầu. Ngay thời kỳ cách mạng dân tộc dân chủ, Đảng ta đã đề cập đến vấn đề này. Sau khi giành được độc lập, Đảng ta đã xây dựng chính quyền Nhà nước nhân dân làm chủ và hình thành thể chế chính trị thích ứng với nó. Từ ngày thực hiện công cuộc đổi mới đến nay, chúng ta lại thúc đẩy cải cách

manh mẽ hơn thể chế chính trị và xây dựng nền chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa. Lịch sử loài người xưa nay cho thấy không có dân chủ trừu tượng tuyệt đối mà bản chất và hình thức của các nền dân chủ đều do tình hình đất nước và chế độ xã hội cũng như truyền thống văn hóa từng nước quyết định. Xây dựng chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa là quá trình lịch sử phát triển từng bước, trình độ và hình thức phát triển của nó phải tương thích với trình độ phát triển kinh tế và trình độ phát triển văn hóa trong từng thời kỳ nhất định. Trong chế độ xã hội chủ nghĩa, khi kinh tế và trình độ văn hóa của nhân dân càng cao thì chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa sẽ càng ngày càng được củng cố và phát triển. Và sự phát triển chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa sẽ tạo điều kiện để phát huy hơn nữa tính ưu việt của chế độ xã hội chủ nghĩa và trở thành sự bảo đảm vững chắc cho việc xây dựng nền văn hóa mới. Nếu pháp luật không hoàn chỉnh, nếu chế độ chính trị không tiến bộ thì sẽ tạo nên những "lỗ hổng" nghiêm trọng mà biểu hiện cụ thể là quyền dân chủ của người dân bị vi phạm, quần chúng sẽ không thể nào "an cư, lạc nghiệp". Ngay cả trong trường hợp pháp luật tương đối hoàn chỉnh và chế độ chính trị được kiện toàn khá hợp lý nhưng tổ chức văn hóa, khoa học của người dân thấp, họ không quan tâm đến pháp luật, không có ý thức sống theo luật, làm theo luật thì pháp luật và chế độ có ưu việt đến đâu cũng không tạo nên một đất nước vững mạnh. Vì vậy, về mặt nào đó, việc tăng cường xây dựng nền văn hóa mới và việc phát triển chính trị dân chủ xã hội chủ nghĩa trở thành tiền đề của nhau, cùng thúc đẩy nhau phát triển. Bên cạnh việc kiên trì thực thi phương thức trị nước theo pháp luật cần phải phát huy đầy đủ vai trò lấy đức trị nước thông qua việc đẩy mạnh xây dựng đạo đức, lối sống và môi trường tinh thần lành mạnh làm cho đất nước thái bình thịnh trị lâu dài. Phải tôn trọng quy luật phát triển xã hội, nhận thức đầy đủ

pháp trị và đức trị kết hợp chặt chẽ với nhau thành một **chính thể** thể hiện văn minh chính trị tiên tiến, **hiện đại** nhưng mang màu sắc riêng của Việt Nam. **Rõ ràng** lấy đức trị nước và xây dựng một **môi trường** văn hóa lành mạnh nhằm tạo thể **ổn định** lâu dài cho đất nước là một nhiệm vụ **quan trọng** của sự nghiệp xây dựng văn hóa.

Trong bối cảnh nhiều nước phát triển đang tìm cách bá quyền văn hóa, thông qua văn hóa để tác động đến chính trị, đe dọa an ninh quốc gia của những nước đang phát triển nhằm thiết lập trật tự thế giới theo quan điểm của họ, văn hóa rất dễ bị lợi dụng và bị biến thành một công cụ thực hiện các mưu đồ chính trị. Bởi thế, nếu chúng ta không xây dựng được một nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc vững mạnh thì sẽ khó lòng ngăn chặn những hình thức xâm nhập văn hóa tinh vi từ bên ngoài. Toàn cầu hóa về kinh tế và quá trình hội nhập quốc tế đang tạo ra cơ hội và thách thức không nhỏ đối với văn hóa nước ta nhất là khi tác động của văn hóa nước ngoài vào nước ta khá thường xuyên, qua nhiều con đường khác nhau, nhất là qua mạng in-tơ-nét, đòi hỏi chúng ta phải có một chiến lược văn hóa đúng đắn để chủ động tiếp thu cái mới và loại bỏ những tác động có tính tiêu cực. Ngày nay không thể chủ trương đóng cửa về văn hóa, nhưng tiếp nhận văn hóa nước ngoài như thế nào, giới thiệu văn hóa Việt Nam ra nước ngoài ra sao là những vấn đề đòi hỏi cách xử lý khôn khéo, hợp lý ở phạm vi quốc gia và cả trong phạm vi của từng địa phương, cơ sở cụ thể.

III - Kiên trì chủ nghĩa Mác - Lê-nin, tư tưởng Hồ Chí Minh để chỉ đạo và xây dựng nền văn hóa mới xã hội chủ nghĩa ở nước ta là tiền đề căn bản và kim chỉ nam hành động nhằm tăng cường và phát huy hơn nữa sức mạnh nền văn hóa toàn dân tộc. Điều đó đòi hỏi:

Một là, bổ sung, hoàn chỉnh lý luận về xây dựng nền văn hóa mới dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh.

Là người vận dụng sáng tạo lý luận Mác - Lê-nin vào điều kiện nước ta, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã để lại di sản tư tưởng - văn hóa rất sâu sắc, độc đáo. Di sản lý luận về văn hóa của Người đã từng bước được vận dụng trong sự nghiệp xây dựng và đổi mới văn hóa vừa qua. Tuy nhiên, việc nghiên cứu có hệ thống, sâu sắc các luận điểm cơ bản của Người dưới ánh sáng của thời đại ngày nay để phát triển toàn diện văn hóa nước nhà, nâng cao tố chất con người Việt Nam, xây dựng nền tảng tinh thần vững chắc cho xã hội Việt Nam hiện đại vẫn là nhiệm vụ to lớn được đặt ra ở phía trước. Chắc chắn quá trình nghiên cứu, vận dụng và phát triển tư tưởng phong phú của Người trên lĩnh vực văn hóa sẽ mở ra những tiềm năng phát triển mới cho văn hóa nước nhà.

Hai là, nắm chắc vai trò, vị trí và phương hướng phát triển mạnh mẽ nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Việc phát triển nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc ở nước ta chính là tạo ra nền tảng tinh thần và động lực để thực hiện thành công nhiệm vụ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hướng ra thế giới và hướng tới tương lai. Dù chúng ta đã giành được những thành tích đáng kể trong việc xây dựng kết cấu hạ tầng văn hóa, phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa đã lôi cuốn được mọi tầng lớp nhân dân khắp các vùng, miền trong cả nước tham gia nhưng vẫn chưa thể đáp ứng được yêu cầu hiện đại hóa đất nước. Ví dụ: đến nay, tuy phần lớn các xã đã có bưu điện văn hóa xã, phần lớn các huyện đã có nhà văn hóa cấp huyện, nhưng các rạp chiếu bóng luôn vắng người, hoạt động văn hóa nghèo nàn, đơn điệu, không thu hút được mọi người tham gia. Công nghiệp văn hóa ở nước ta mới ở giai đoạn nhận thức bước đầu. Năm 2005, tổng tiêu thụ sách, báo, tạp chí, chế phẩm băng hình, xuất bản phẩm điện tử nước

ta quá nhỏ bé nếu so với dân số trên 80 triệu người và so với sức tiêu thụ của một số nước trong khu vực. Cần phải nhìn thẳng vào hiện trạng xây dựng kết cấu hạ tầng văn hóa, quy mô và trình độ phát triển văn hóa, tố chất khoa học văn hóa lạc hậu để có những sách lược đúng đắn nhằm bồi dưỡng và nâng cao tinh thần dân tộc, đạo đức tư tưởng xã hội chủ nghĩa, phát triển mạnh mẽ khoa học và giáo dục, đẩy mạnh công nghiệp văn hóa và sự nghiệp văn hóa, ủng hộ mọi hoạt động văn hóa lành mạnh, kiên quyết tẩy chay văn hóa lạc hậu, hủ bại.

Ba là, mở rộng các hoạt động xã hội hóa văn hóa, tích cực thúc đẩy quá trình đổi mới văn hóa. Điểm mấu chốt để tăng cường và phát huy sức mạnh của văn hóa là ở chỗ không ngừng nâng cao khả năng thu hút và mời gọi của nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trên cơ sở đi sâu vào thực tiễn đổi mới nhằm hút lấy dưỡng chất của đời sống sôi động và phong phú. Cần nắm bắt một cách chủ động các xu hướng phát triển văn hóa của thế giới, phát huy truyền thống ưu tú văn hóa dân tộc, hấp thụ tinh hoa văn hóa nhân loại, tích cực đổi mới nội dung và hình thức của các hoạt động văn hóa nhằm tạo nên một chất lượng mới cho văn hóa dân tộc. Phải cố gắng cải cách thể chế văn hóa; giải quyết tốt mối quan hệ giữa các cơ quan quản lý văn hóa và đơn vị hoạt động văn hóa, đổi mới các đơn vị sự nghiệp, doanh nghiệp văn hóa, hoàn thiện cơ chế quản lý thị trường văn hóa, phát huy tính năng động, sáng tạo của chủ thể sáng tạo văn hóa làm cho sự nghiệp văn hóa, công nghiệp văn hóa phát triển không ngừng, tạo được sự ủng hộ của mọi người và sự tin cậy của thị trường văn hóa. Điều đó đòi hỏi chúng ta phải đổi mới một cách triệt để hơn nữa về chủ trương và chính sách văn hóa, biến khẩu hiệu xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trở thành ý thức thường trực của mọi ngành, mọi cấp, mọi địa phương và của mọi người. □